Materiaalõigus

Mari ja Teet on sõbrad, aga ühtlasi ka Tartu Ülikooli õigusteaduskonna tudengid, kes Kärdlas keskkooli lõpetamise järel ühiselt Tartusse ülikooli läksid. Kuivõrd Mari oli pärit jõukast perest, Teet seevastu mitte, pakkus Mari sõbrale võimalust asuda ühiselt elama Mari vanemate poolt Marile ostetud ja kingitud korterisse. Teet oli sellise pakkumise üle ääretult rõõmus. Teet oli täisealiseks saanuna taskuraha teeninud inimesi müügiportaalides tuhandete eurodega haneks tõmmates ja saanud selle eest ka kriminaalkorras karistada. Seetõttu teadis ta, et raha ei kasva puu otsas ja selle teenimiseks tuleb vaeva näha. Ta oli küll vahetult enne ülikooli astumist võitnud kraapimisloteriiga miljon eurot, kuid otsustas sellest vaikida ja paigutas raha hoopis krüptovaluutasse. Maril kulub edaspidi Teedu ülalpidamisele umbes tuhat eurot kuus.

Anna Teedu käitumisele õiguslik hinnang

Mari eeldas, et Teet vajab toetust. Teet ei teinud kaasuse asjaolude järgi ise ühtki sammu selleks, et Mari eksimusse viia. Varakäsutus ei toimunud petmise teel, vaid Mari eeldusel. Võib analüüsida kelmuse koosseisu, aga järeldus on, et Teet ei ole kuritegu toime pannud. (1p)

Koos elavate Teedu ja Mari vahel tärkavad ootamatult tunded, alatasa ööbitakse teineteise tubades ja nii otsustatakse paari kuud korterikaaslastena elamist elukaaslastena Mari toas elama asuda. Ühel õhtul avastab Mari koju jõudes köögilaua äärest nutva Teedu. Teet tunnistab Marile üles, et valetas talle oma majandusliku seisu kohta, aga nüüd on krüptovaluuta teinud vähikäiku ja Teet on kaotanud kõik säästud, mida Teet kogus kasutamiseks puhuks, kui Mari ta maha jätab. Mari on peigmehe alatust valest sedavõrd pettunud, et soovib Teedu kodust välja visata. Teet keeldub kodust lahkumast öeldes, et armastab Mari kõigest hoolimata. Seepeale virutab Mari Teedule rusikas käega vastu nina. Ninaluu ei purune, kuid Teedul on valus ja nina hakkab veritsema.

Anna Mari tegevusele õiguslik hinnang

Objektiivne koosseis: Mari tekitas Teedule valu ja tervisekahjustuse – verejooksu.
Subjektiivne kooseis: löömine oli tahtlik – kavatsetus (KarS § 16 lg 2).
Õigusvastastust või süüd välistavaid asjaolud puuduvad, seega Mari vastutab KarS § 121 järgi. (1p)

Olles elukaaslased ja paarisuhtes, oli neil sotsiaalne ja emotsionaalne side, mis tugines vastutuse jagamisele, üksteisele toetumisele ning usaldusele ning omades ühist elukohta, olid Mari ja Teet lähisuhtes (RK 1-19-3377/32), mistõttu Mari vastutus tuleb kvalifitseerida KarS § 121 lg 2 p 2 järgi. (0,5p)

Kergelt masohhistlike kalduvustega Mari erutub vaatepildist ja ütleb Teedule, et viimasel on võimalik talle võlgnevus verega tasuda. Selleks peab Teet võtma noa ja endale haiget tegema. Meeleheitel Teet on kõigeks valmis, haarab kööginoa ja lööb selle endale jalga. Paraku tabab ta otse arterisse. Teedu verekaotus on suur, ta viiakse eluohtlikus seisundis haiglasse. Tänu arstide pingutusele jääb Teet siiski ellu.

Anna Mari ja Teedu tegevusele õiguslik hinnang

Teet ei vastuta millegi eest, sest tahtlik enesekahjustamine on süüteokoosseisu välistav asjaolu. Teet oli arusaamis- ja otsustamisvõimeline ning sai aru otsusest end kahjustada.

Seadusandja väärtusotsuse kohaselt ei ole enda kahjustamine karistatav – isikuvastaste süütegude teoobjekt peab olema teine elav inimene. (1p)

Mari võiks vastutada kuriteole kihutamise eest, aga osavõtt on täideviimise suhtes aktsessoorne ehk kui Teedu vastutus puudub, ei saa vastutada ka osavõtja ehk kihutaja. (1p)

Haiglast naastes lepivad Mari ja Teet ära ja otsustavad koos elamist jätkata, kui Teet leiab võimaluse Marile üüri maksta. Teet arutab asja sõber Jüriga, kes on samuti rahahädas. Teet pakub välja, et ta kujundab enda toast intiimteenuste pakkumiseks sobiva ruumi ja Jüri saaks tema juures väikese tasu eest prostitutsiooniteenust osutada. Jüri on mõttega päri ja asub kohe tööle. Teet hakkab suurema tulu teenimise eesmärgil ka ise Jürile kliente otsima ja klientidega kohtumisi korraldama. Mari, kuuldes Teedu plaanist, kiidab selle pasiivtulu teenimise allikana heaks.

Anna Mari, Teedu ja Jüri käitumisele õiguslik hinnang

Teet vastutab KarS § 133-2 lg 1 järgi, vahendades prostitutsiooni (korraldades kohtumisi). (1p)

Mari vastutab KarS § 133-3 lg 1 järgi, aidates ruumide võimaldamisega ja teenuse sisust teadmisega prostitutsiooniteenuse osutamisele kaasa. Õige lahendus võib olla ka Mari vastutuse jaatamine hoopis KarS § 133-2 lg 1 järgi, kui näiteks mööndakse mingil kujul rendilepingut. (1p)

Jüri ei vastuta, sest prostitutsioon ei ole Eestis karistatav. (0,5p)

Mari otsustab, et turvalisuse ja lihtsalt uudishimu mõttes peaks ta olema kursis, mis temale kuuluvas korteris ikka tehakse ja viib Teedu tuppa meeleolu tekitamise ettekäändena suure kaisukaru, mille silmas on videokaamera, mis kõike toas toimuvat salvestab. Kuna videod, mida kaamera salvestab, on küllalt meeleolukad ja väga hea pildikvaliteediga, otsustab Mari neid aeg-ajalt ka erinevatele pornosaitidele üles laadida – nii on võimalik sissetulekut veelgi suurendada.

Anna Mari käitumisele õiguslik hinnang

Mari vastutab KarS § 137 lg 1 järgi, sest teostab olemuslikult jälitustoimingut, kogudes muuhulgas andmeid bordelli külastajate kohta. (1p)

Andmete avaldamise osas vastutab Mari KarS § 157-1 lg 2 järgi (eriliigiliste isikuandmete, sh seksuaalse tegevuse, aga ka sättumuse avaldamine omakasu eesmärgil). (1p)

Jüri märkab kaamerat ning muudab kaamera seadeid nii, et sellega tehtavaid videosid ei edastataks Mari e-posti aadressile, vaid Jürile.

Anna Jüri käitumisele õiguslik hinnang

Võimalik vastutus KarS § 206 lg 1 järgi, kuid kuna Marile selle teoga õigushüve märkimisväärselt ei kahjustatud ega ohustatud ega kahju ei tekitatud siis koosseisu pole (RK 1-21-5115). (1p)

Menetlusõigus

Reede hilisõhtul toimub Tallinn-Tartu maanteel Mäos patrullpolitseinik Ivo osalusel puhumisreid, mille käigus peatatakse sõiduk, mille roolis on Liisa. Narvas elav Liisa on parasjagu teel Põltsamaal toimuvale iluvõimlemisvõistlusele ja külla vanadele treeningkaaslastele. Juhtimisõigus on Liisal juba 15 aastat ehk ajast, mil ta 18 aasta vanuseks sai. Joviaalses meeleolus Liisa avab autoakna ja küsib politseiametnikult, kas viimane läheb ka võistlusi vaatama. Heas tujus politseiametnik Ivo palub Liisal puhuda. Indikaatorvahend näitab 0,99 mg/l kohta. Ivo palub Liisal auto seisma jätta ja sõidukist väljuda. Seejärel liigutakse koos politseiautosse.

Et Liisa autost tungis patrullpolitseinikule ninna ka tugev kanepilõhn, otsustab ta tõendusliku alkomeetri ootamise ajal otsida läbi Liisa sõiduki. Ivo, kes on eelmisel aastal sisekaitseakadeemia lõpetanud, teab täpselt, et autot niisama lihtsalt läbi otsida ei tohi ja helistab valveprokurör Katile, kes on aga parasjagu saunas ja telefonile ei vasta. Lahendustele orienteeritud Ivo otsustab seepeale Liisat koostööd tegema meelitada. Pärast meeldivat veerandtunnist jutuajamist politseiauto tagaistmel, kus Ivo pajatab lugusid politseikooli-aegadest ja Liisa räägib sellest, kuidas ta on mitmekordne Eesti meister iluvõimlemises, küsib Ivo Liisalt, kas viimane lubab tal enda autosse piiluda. Ivo räägib, et igakülgne koostöö mõjub positiivselt ka eesootavas joobes juhtimise kriminaalasjas. Lisaks kulutab läbiotsimismääruse saamine lihtsalt kõigi aega, aga ega see ju tulemata ei jääks. Liisa kinnitab, et varjata temal midagi ei ole ja vaadaku politsei pealegi. Patrull asub seepeale Liisa autot läbi otsima. Olles autost istmed ja polstrid eemaldanud, leiabki initsiatiivikas Ivo auto kerest salalaeka, kus on umbes 100 grammi valget pulbrit. Kiirtest reageerib ainele amfetamiin. Ivo otsustab leiu fikseerida sündmuskoha vaatlusprotokolliga ja peab Liisa kuriteos kahtlustatavana kinni.

Anna Ivo senisele tegevusele seoses aine leidmisega hinnang.

Vastus 1: Kuna indikaatorvahendi kasutamisega KarS § 424 lg 1 süüteotunnused avaldanud, siis tulnuks edasi jätkata kriminaalmenetluses ja Ivo oleks pidanud ootama ära läbiotsimismääruse. Senikaua oleks olnud võimalik Liisa kinni pidada või kohaldada talle autos viibimise keeldu.

Vastus 2: Autosse „piiluda“ oleks võinud ka kriminaalmenetluses vaatluse teel, aga siis ei oleks tohtinud polstreid lahti kiskuda, laegastesse vaadata jne. Selline nõusolek tuleks igal juhul ka vormistada.

(ükskõik kumma lahenduse eest 2p)

Kas ja millisel alusel on võimalik isikut sellistel asjaoludel kinni pidada?

KrMS § 217 lg 1, lg 2 p 1, 3 alusel võib Liisa kinni pidada nii joobes juhtimise kui ka narkootilise aine suures koguses käitlemise eest. (0,5p)

Toimuvat auto taga asunud politseiautos jälginud Liisa on endast väljas. Tema arvates vedas politseinik oma mesijutuga teda nina pidi. Liisa teavitab patrulli soovist otsekohe suhelda oma kaitsjaga. Liisa sõnul on tema lepinguliseks kaitsjaks vandeadvokaat kelle nime ta ei mäleta, aga kelle telefoninumber on tal telefonis olemas. Ivo võtab Liisa autost telefoni ja ütleb, et advokaadi numbri leidmiseks peab Liisa ütlema politseinikule oma telefoni ekraaniluku koodi. Kui Liisa pole nõus parooli andma, loobub ta sellega ka kaitsja nõudmise õigusest.

Kas Ivo seisukoht on õige? Kuidas tagada Liisale kaitseõigus, kui lepingulise kaitsja nimi pole teada?

Vastus 1: Ivo oleks pidanud Liisale tutvustama õiguste deklaratsiooni viivitamatult (tehes KrMS § 217 kinnipidamine). Korrektne oleks kinnipidamise käigus võtta ära telefon ning küsida Liisalt, kas ta annab telefoni parooli. Kui on nõus, siis vormistada ka kinnipidamise protokolli, et ta annab vabatahtlikult telefoni parooli. Kui Liisa nõus ei ole, saaks uurija määrata Liisale kaitsja riigi

õigusabi korras. Punkti saab ka juhul kui argumenteeritakse, et pole vajadust tagada Liisa telefoni puutumatust ja ta võib oma telefoniga helistada. (1p)

Vastus 2: Liisa avab telefoni, annab telefoni uurijale, uurija leiab sealt õige numbri ja telefon suletakse taas. (1p)

Punkti võib anda ükskõik kumma vastuse eest.

Liisale meenub lõpuks, et tema kaitsja nimi on Raul Teras, kellele Ivo oma ametitelefoni kasutades helistab. Ivo selgitab kaitsjale olukorda ja ulatab telefoni politseiautos istuvale Liisale. Toimunust šokeeritud Liisa keeldub kaitsjaga Ivo telefoni kaudu suhtlemisest ja nõuab enda telefoni. Politseinik keeldub ja teatab, et sellisel juhul kaitsjaga suhtlust ei toimugi. Liisa läheb seepeale veelgi rohkem endast välja, puhkeb nutma ja ta ei soovi enam politseiga mitte mingisugust koostööd teha.

Kas menetlusele allutatud isik peab saama kaitsjaga suhelda? Kas Ivo käitus korrektselt, võimaldades seda ainult enda telefoni kaudu?

Kahtlustataval on õigus kaitsjaga suhelda (ta peab seda soovi korral saama teha ilma uurija juuresolekuta). Seadet, millega see telefonikõne toimub, ei pea kahtlustatav valida saama. Seega käitus Ivo korrektselt. (1p)

Terve nädalavahetuse saunamaratonil viibinud valveprokurör Kati otsustab esmaspäeva hommikul Liisaga kohtuda. Kuivõrd arestimajas kinnipeetavana viibiv Liisa on varem karistamata, pakub prokurör talle kiirmenetluses enda arvates soodsat karistust. KarS § 184 lg 1 ja KarS § 424 lg 1 järgi süü omaks võttes ja kokkuleppega nõustudes on võimalik pääseda kolme aasta pikkuse vangistusega. Liisa peab pakkumist tõepoolest soodsaks, ei pea kaitsja osavõttu menetlusest vajalikuks ja allkirjastab karistuskokkuleppe.

Millele Liisa hiljem kohtuotsust vaidlustades apelleerida saaks?

1) **A) 100g valget pulbrit – mis aine oli, mis puhtus oli, kas oli suur kogus? Tõendamiseseme asjaolud pole selged, kiirmenetluse kohaldamise alus puudub; (0,5p)**

   B) Hoiti kahtlustatavana kinni rohkem kui 48h – õiguste rikkumine + kiirmenetlust ei saa teha üle 48h hiljem; (1p)

   C) Kiirmenetlust ei saa teha I astme kuriteo puhul (0,5p)

   D) kaitsja osavõtt kokkuleppe läbirääkimistel on kohustuslik (0,5p)

Punkti võib anda ka mõne muu õige minetuse väljatoomise eest.

Veel enne kokkuleppemenetluse läbirääkimiste pidamist on üldjuhul roolijoodikutega tegelev Kati veidi kimbatuses – kuivõrd Liisa on esmakordselt kriminaalses joobes tabatud, on praktika järgi kohane joobes juhtimise kuritegu lõpetada avaliku menetlushuvi puudumise tõttu ja seeläbi mõjutada Liisat enam mitte alkoholijoobes rooli istuma. Seetõttu mõtleb ta, kas mitte õige ei oleks joobes juhtimise ja narkootilise aine käitlemise kriminaalasjad eraldada ja lahendada esimene oportuniteediga ning teine kohtusse saata. Ühtlasi on Katil küsimus, millisesse kohtusse kriminaalasi saata – teo toimepanemise koha järgi võiks tegemist olla Pärnu maakohtu alluvusse kuuluva kriminaalasjaga, Kati ise on aga Põhja ringkonnaprokuratuuri prokurör, samas on kõigile teada, et just Viru maakohtu kohtunik Paul armastab kiirmenetlusi ja Liisa on Narvast pärit.

Mida Katile soovitad?

Puudub kriminaalasjade eraldamise alus (0,5p)

Üldjuhul peaks alluma teo toimepanemise koha järgi Pärnu maakohtule, erandliku alluvusega süüdistatava elukoha järgi Viru maakohtule. (0,5p)

Samal päeval saadab Kati kiirmenetluse protokolli ja kokkuleppe kohtusse. Eeluurimiskohtunik Paulile selline kiire ja tõhus menetlus meeldib ja kuna Kati on karistuskokkuleppele alla kirjutanud, vormistab ta kirjalikus menetluses vastava otsuse.

Hinda kohtuniku tegevust

1) **Kokkuleppemenetlus on suuline menetlus (0,5p)**
2) **Otsustama peab toimiku materjalide põhjal (0,5p)**

Punkti võib anda ka mõne muu õige minetuse väljatoomise eest.

Enne otsuse allkirjastamist otsustab kohtunik, et kuivõrd ta avalikku istungit korraldanud ei ole, võiks asja lahendada hoopis käskmenetluses. Seega vahetab Paul otsuses sõna „kokkuleppemenetlus“ sõnaga „käskmenetlus“ ja allkirjastab otsuse.

Kas selle kriminaalasja lahendamine käskmenetluses on võimalik?

Ei ole võimalik, sest kohtunik ei saa omaalgatuslikult kokkuleppelt üle minna käskmenetlusest ning käskmenetlust saab teha ainult II astme kuritegude puhul (1p)

Punkti võib anda ka olukorras, kus on toodud mõni teine sobiv põhjendus, miks asja lahendamine käskmenetluses võimalik ei ole.